

Visietekst

Heemkunde en de heemkundige beweging hebben al een lange geschiedenis. Ontelbare mensen hebben zich in het verleden met heemkunde bezig gehouden en ook vandaag nog bloeien heemkunde en de studie van lokaal erfgoed. De wereld mag dan wel een dorp geworden zijn, het dorp blijft voor velen toch het referentiepunt. Dat en het feit dat een begrip als heemkunde tot in de eenentwintigste eeuw is blijven bestaan, bevestigen hoe stevig de fundamenten van heemkunde zijn en hoe sterk de aantrekkingskracht van het lokale verleden is. Toch is heemkunde vandaag niet meer wat ze gisteren was en zal ze morgen ongetwijfeld weer wat anders zijn. De wereld verandert; heemkunde en de betekenis ervan bijgevolg ook. Deze tekst reflecteert op heemkunde vandaag en morgen en wil zo ideeën aanreiken, inspireren, begeistere en enthousiasmeren. De tekst pretendeert geenszins om voor eens en voor altijd te bepalen wat hedendaagse heemkunde moet zijn. Het is een visie, onze visie, op heemkunde van nu en straks.

Heemkunde is...

Heemkunde is het bewaren, koesteren, bestuderen en publiek toegankelijk maken van lokaal erfgoed en het lokale verleden. Meer nog dan een fysieke plaats, een geografische entiteit, is het heem van morgen, een mentale ruimte. Het is de plaats waar mensen zich thuis voelen, waarmee ze zich verbonden voelen, waarmee ze een geschiedenis delen. Heemkunde is dus lokale geschiedenis, maar heemkunde is ook meer: heemkunde raakt aan hart, hoofd en handen.

Hart

Heemkunde is bovenal een passie. Heemkunde gaat over verbondenheid. Niet alleen met een plaats, met een heem, maar onvermijdelijk ook met mensen. Want plaatsen worden pas betekenisvol als mensen er een band mee hebben, er verhalen over vertellen en er zin aan geven. Heemkunde is dus zingeving. Heemkunde brengt mensen met verschillende achtergronden samen en creëert gemeenschap. Elke individuele geschiedenis is immers verweven met het verleden van een lokale gemeenschap. Maar hét verhaal van dé lokale gemeenschap bestaat niet. Heemkunde van morgen moet oog hebben voor de vele verhalen in de lokale gemeenschap(en). Hoe meer mensen en hoe meer mensen met een verschillende achtergrond met heemkunde bezig kunnen zijn, hoe meer verhalen er worden bewaard en doorgegeven en hoe zinvoller het lokaal erfgoed wordt. Dé opdracht voor de toekomst wordt dan ook om de passie voor heemkunde door te geven. Een hele uitdaging, want heemkunde vraagt niet alleen engagement van het hart.

Hoofd

Heemkunde is immers niet zomaar een hobby zoals een andere. Ze is een ernstige tijdsbesteding. De studie van het lokaal verleden betekent bronnenonderzoek, nadenken over methode en verwerking van het materiaal en (voor sommigen) ook veel schrijfwerk. Een wisselwerking tussen academische geschiedschrijving en heemkunde is daarbij cruciaal. Net als de samenwerking tussen heemkundigen en het brede erfgoedveld. Wil heemkunde in de toekomst relevant blijven en serieus genomen worden, dan moet de heemkundig onderzoeker zijn voelsprietten blijven uitsteken en nieuwe tendensen in het historisch onderzoek en in de erfgoedpraktijk in binnen- en buitenland oppikken en lokaal vertalen. Heemkundigen kunnen daarbij fungeren als makelaars. De geschiedenis van het lokale is immers onlosmakelijk verbonden met de 'grote' geschiedenis. En heemkunde is lokale geschiedenis, maar ze is ook meer. Wat dat meer is, is niet eenvoudig te definiëren. Heemkunde is immers vooral 'iets wat je moet doen'.

Handen

Heemkunde definieert en toont zich bovenal in en doorheen de praktijk. Of beter: doorheen een veelheid aan praktijken. 'Aan heemkunde doen' kan immers op heel wat manieren en met verschillende graden van

engagement. Tijdschrift of jaarboek, museum of documentatiecentrum, Facebookpagina of interactieve weblog, allemaal hebben ze de bedoeling mensen in contact te brengen met het lokale verleden dat ook hun verleden is. Sommigen zweren bij een continue inzet, anderen houden zich meer sporadisch of projectmatig met heemkunde bezig. Die veelheid aan praktijken en engagementen is noodzakelijk voor het voortbestaan van heemkunde. Sommige praktijken worden naast een middel immers vaak een doel. Doorheen de tijd zijn ze gaan fungeren als hét symbool van de heemkundige kring. Kring en tijdschrift, kring en museum delen zo (een stuk van) hun identiteit. Maar identiteiten staan niet vast, zijn dynamisch en meervoudig. Heemkundige praktijken die ook morgen relevant willen zijn, moeten daarom in beweging blijven, zichzelf bevragen en aanpassen aan de veranderende realiteit.

Niets is voor eeuwig. Lokaal erfgoed zal er altijd zijn, maar het zal misschien niet altijd uit dezelfde objecten, rituelen, gebouwen, verhalen bestaan. Elke generatie voegt immers een nieuwe betekenislaag toe en maakt zo in feite haar eigen erfgoed. Hedendaagse heemkundigen zijn daarom bovenal bruggenbouwers, makelaars, knooppunten, waardebeoordelaars. Niet alleen vandaag, maar ook morgen. Heemkundigen geven immers niet alleen richting aan, maar laten ook sporen na. Sporen die jaren later nog zichtbaar en zinvol kunnen zijn. Want door mee te bepalen welk erfgoed waardevol is voor de lokale gemeenschap, voegen ze betekenis toe, vertalen en hertalen ze verhalen over vroeger en geven ze het geheugen van de gemeenschap door. Zonder dat geheugen, geen gemeenschapsvorming. Heemkunde is dus nodig, nu meer dan ooit. Ze verdient alle steun en aandacht. Want de heemkundige gemeenschap van morgen is ondenkbaar zonder die van vandaag en gisteren.

